

РОЗДІЛ 6

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 346.9:657

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-81-26>

Лега О. В.

Яловега Л. В.

Прийдак Т. Б.

Полтавська державна аграрна академія

СУДОВІ ВИТРАТИ У ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСАХ: ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено теоретичні аспекти сутності судових витрат та їх складу в адміністративних, господарських, цивільних та кримінальних процесах. Особливу увагу зосереджено на процесі вирішення господарських спорів і, зокрема, судових витрат, що виникають при цьому. Розглянуто складники судових витрат господарських спорів, до яких належать: витрати на професійну правничу допомогу; витрати, що пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та процедурою проведення експертизи; витрати, пов'язані з вимаганням доказів, проведенням огляду за місцезнаходженням та їх забезпеченням; витрати, пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду. Узагальнено судову практику щодо призначення судових експертиз і відшкодування витрат на її проведення. Розглянуто питання розподілу судових витрат, порядок їх відображення у бухгалтерському обліку та вплив витрат на судовий процес і показники податкової звітності.

Ключові слова: судові витрати, господарський процес, судовий збір, витрати, заява, облік, процес.

Постановка проблеми. Сьогодення вимагає від суб'єкта господарювання формування зв'язків із великою кількістю партнерів, відносини з якими регулюються умовами укладених договорів. Нині необхідно зважено підходити до налагодження договірних та партнерських взаємин, оскільки досить часто виникають ситуації, пов'язані з порушенням у сфері господарських прав відносин. Зокрема, неналежне виконання умов договорів; невчасне постачання товарів, виконання робіт, надання послуг; невідповідна їхня якість тощо. Тому першочерговим завданням господарського судочинства є захист інтересів суб'єктів господарювання у межах чинного законодавства. Судові процеси для сторін, які беруть участь у розгляді справи, супроводжуються судовими витратами. Проблематика відображення судових зборів та інших судових витрат у бухгалтерському та податковому обліку є досить актуальною як для позивачів, так і для відповідачів, що й зумовлює вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджують питання судових витрат, можна виділити таких правознавців, як І.А. Балюк, С.В. Васильєв, В.К. Мамотов, Д.М. Притика, Н.Ю. Сакара, М.К. Треушников та інші. Проблематиці судових витрат у цивільному процесі також присвятили свої праці вчені Ю.В. Білоусов, С.С. Богля, А.О. Добровольський, Н.Ю. Сакара, М.С. Шакарян та ін. У деяких наукових роботах здійснено спробу розкрити сутність, юридичну природу судових витрат та їхніх ознак. Зокрема, сутності судових витрат та різновидів функцій у господарському судочинстві присвячені праці Т.С. Коваленко, яка означила, що судові витрати є самостійним інститутом господарського процесуального права, що містить певне коло норм, які регулюють основні питання судових витрат господарського судочинства [1].

Водночас Р.С. Притченко зазначає, що, незважаючи на зміни, які неодноразово вносилися до Закону України «Про судовий збір» № 3674-VI

від 08.07.2011 р., правове регулювання процесу сплати судового збору не є досконалим, а деякі положення оновленого Закону взагалі не є здійсненними. Така ситуація потребує законодавчого врегулювання та змін до чинного Закону. Наразі, до внесення таких змін, у ході виникнення суперечностей між окремими нормами, слід користуватися загальноновизнаними правилами тлумачення та матеріалами практики [2].

У цьому контексті доречно відзначити думку Д.В. Черемнова, який проводить аналіз функцій інституту судових витрат у цивільному процесі України з огляду на практику європейського суду з прав людини. Автор стверджує, що держава створює рівні умови для доступу до правосуддя шляхом встановлення соціально та економічно обґрунтованих ставок судового збору як для фізичних, так і для юридичних осіб, формуючи дієвий механізм щодо відстрочки, розстрочки та повернення судового збору, а також переліку суб'єктів, що звільнені від його сплати [3].

Сучасна дослідниця Н.Ю. Голубєва стверджує, що визначені Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) види судових витрат є вичерпними, тому на осіб, які беруть участь у судовій справі, не може покладатися обов'язок нести інші витрати, що не передбачені чинним законодавством [4]. Крім вищезазначених, С.Е. Устюшенко виокремив ознаки судових витрат як інституту ЦПК: інститут судових витрат містить елементи публічно-правового і приватно-правового регулювання; норми інституту регулюють основні етапи судових витрат (несення, забезпечення та розподіл); норми інституту застосовуються на всіх стадіях та належать до всіх видів цивільного судочинства [5]. Нині наявність суперечливих питань щодо судових витрат свідчить про високу актуальність і практичну значимість теми дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Облікове відображення судових витрат та їхній вплив на дані податкового обліку представлено здебільшого у статтях спеціалізо-

ваних видань. Тому чимало питань, пов'язаних з обліково-податковими аспектами відображення судових витрат у юридично зацікавлених в розгляді справи осіб, сьогодні потребують певного переосмислення.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сутності судових витрат та їх обліково-правових аспектів у господарських процесах.

Головною метою цієї роботи є дослідження судових витрат у розрізі їх складників, порядку їх розподілу та відображення у бухгалтерському обліку учасників господарських процесів.

Виклад основного матеріалу. Розгалуженість судової системи України не забезпечує чіткого розмежування повноважень між судами, проте існують загальні принципи такого розмежування:

1. Суб'єктний склад сторін: зокрема, спори між фізичними особами – цивільна юрисдикція; спори між суб'єктами господарювання – господарська юрисдикція; спори, у яких хоча б однією зі сторін є орган публічної влади – адміністративна юрисдикція.

2. Характер спірних правовідносин: до цивільної юрисдикції належать спори, що виникають з цивільних, житлових, земельних, сімейних та трудових взаємовідносин; адміністративна юрисдикція визначена через публічні правовідносини; господарське законодавство – норми галузевої приналежності.

3. Предмет спірних правовідносин: до господарської юрисдикції належать спори щодо господарських дій або бездіяльності, до адміністративної – спори щодо владних управлінських рішень, дій та бездіяльності [6].

Склад судових витрат у розрізі процесів спірних правовідносин щодо вирішення справ наведено на рис. 1.

Нині одним із способів реалізації права кожного суб'єкта будь-якими не забороненими чинним законодавством засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері господарських правовідносин є звернення до господарського суду. Сторонами в судовому процесі – позивачами й відповідачами – можуть бути як підприємства, так і організації, зумовлені статтею 1 ГПК України.

Тому позивач і відповідач є суб'єктами спірних матеріальних господарських правовідносин, проте, доки не прийняте рішення щодо їхніх прав та обов'язків, господарський суд виходить із наявності спірного права в однієї сторони та обов'язків в іншій стороні. Невід'ємним складником будь-якого господарського спору є судові витрати, які складаються з судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справи.

Судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених Законом України «Про судовий збір» [11]. Згідно з чинним законодавством юридичні особи сплачують судовий збір за:

– подання до суду позовної заяви та іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством;

– подання до суду апеляційної і касаційної скарги на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень ВСУ;

– видачу судами документів у разі ухвалення судового рішення, передбаченого Законом.

Винятком є випадки, які не передбачають сплату судового збору юридичними особами. Зокрема, за подання заяви: про перегляд Верховним Судом України судового рішення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом; про зміну чи встановлення способу, порядку і строку виконання судового рішення; про поворот виконання судового рішення; про винесення додаткового судового рішення [12].

Судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом станом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі [12].

Витрати на професійну правничу допомогу насамперед пов'язані з послугами адвоката. Для визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Витрати, що підлягають сплаті за послуги адвоката, визначаються в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI від 05.07.2012 р. Документальним підтвердженням таких витрат є: угода про надання послуг із ведення справи в суді та/або довіреність, видана стороною представнику її інтересів у суді; платіжне доручення або інший документ, що підтверджує оплату послуг; копія свідоцтва адвоката або оригінал ордера адвоката, виданого адвокатським об'єднанням, з додаванням до нього виписки з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на здійснення окремих процесуальних дій [13].

Іноземні господарюючі суб'єкти мають такі самі процесуальні права та обов'язки, що й вітчизняні господарюючі суб'єкти, окрім винятків, установлених законом або міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України. Оскільки судочинство здійснюють українською мовою, такі особи потребують послуг перекладача або ж виникають ситуації, коли документація потребує перекладу на іншу мову [14]. Крім того, до таких витрат включають також не тільки переклад документів, а й оплату за вручення їх за кордоном відповідно до Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах (до якої приєдналася Україна). Під час судового розгляду такі витрати завжди несе зацікавлена сторона.

До господарських процесів можуть бути залучені (викликані) свідки, експерти, спеціалісти. Витрати, пов'язані з їх викликом для надання пояснень, можуть включати: вартість проїзду до місця виклику й назад залізничним, автомобільним, водним і повітряним транспортом; страхові платежі та державне страхування на транспорті; вартість попереднього продажу проїзних документів; проїзд автомобільним транспортом (окрім таксі) до залізничної станції, аеропорту, якщо вони знаходяться за межами населеного пункту; найм житла; добові в розмірах, установлених законодавством про службові відрядження [14].

Одним із вагомих доказів у господарському процесі є висновок судового експерта. Господарський суд призначає судову експертизу для роз'яснення питань, що виникають у процесі вирішення господарського спору та потребують спеціальних знань.

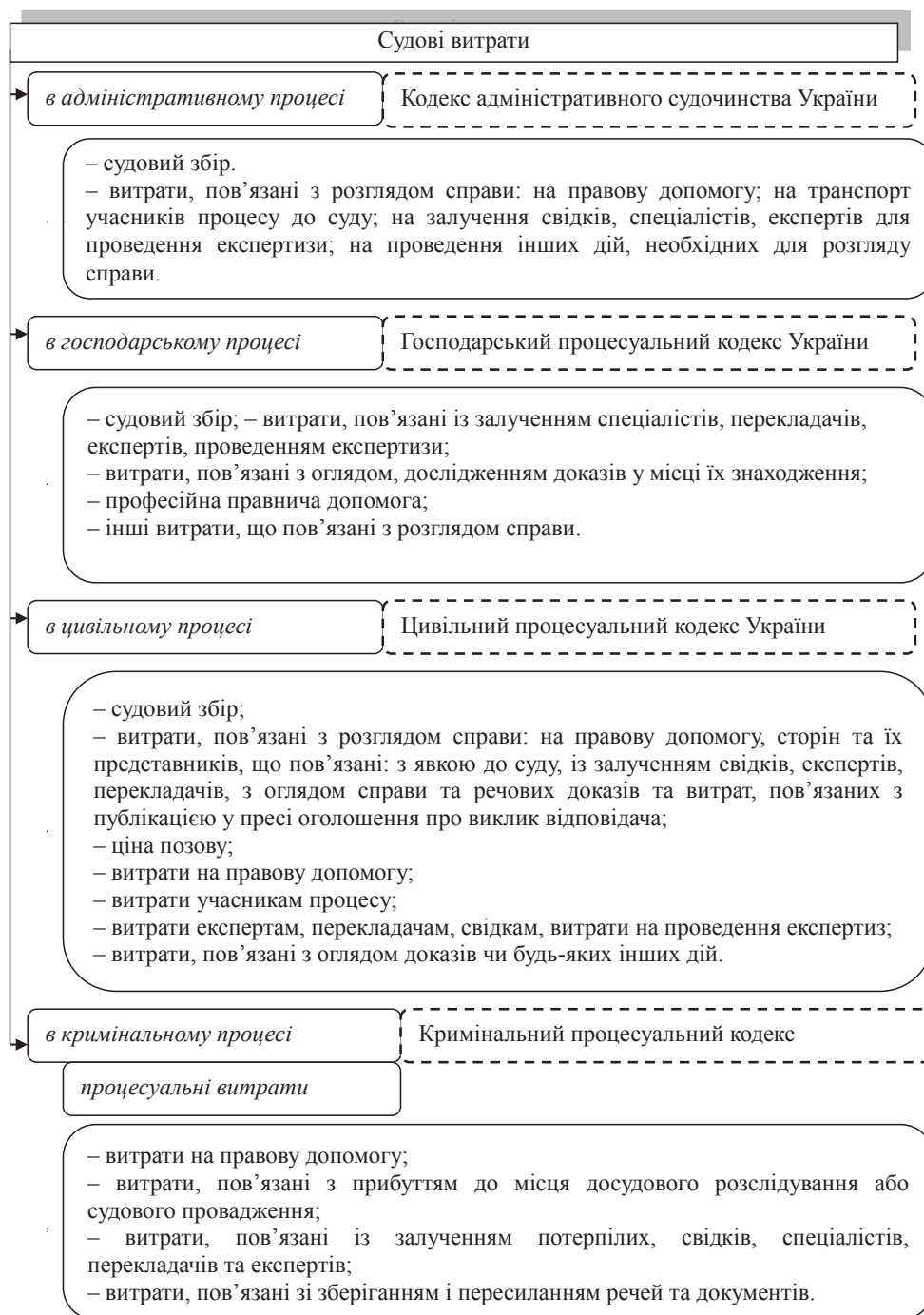

Рис. 1. Склад судових витрат

Джерело: узагальнено авторами на підставі [7; 8; 9; 10]

Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об’єктів, явищ і процесів із метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [15]. Частиною 1 ст. 100 Господарського процесуального кодексу України передбачено, що про призначення експертизи суд виносить ухвалу, в якій зазначає: підстави проведення експертизи; питання, з яких експерт має надати суду висновок; особу (осіб), якій доручено проведення експертизи; перелік матеріалів, що надаються для дослідження та інші важливі дані для проведення експертизи [16].

Сьогодні у господарському процесі в Україні найчастіше практикується призначення таких судових

експертиз як: експертиза документів про фінансово-кредитні операції та економічну діяльність суб’єктів господарювання, об’єктів інтелектуальної власності (промислові зразки, винаходи, корисні моделі, знаки для товарів і послуг, фірмові назви тощо), якості товарів та виконаних робіт (товарознавча, автотоварознавча, будівельно-технічна експертиза тощо) [17]. Узагальнення призначень судових практик у господарських процесах представлено у табл. 1.

Висновок судового експерта для господарського суду не є обов’язковим і оцінюється судом за загальними правилами, установленими ст. 43 ГПК України.

Таким чином, як слідує з табл. 1, витрати, що підлягають сплаті за проведення судової экс-

Судова практика в призначенні судових експертиз у господарських справах

Категорія справи, №	Суть справи	Сплата витрат на проведення експертизи
Господарські справи. Невиконання або неналежне виконання зобов'язань, надання послуг та будівельного під'яду. Справа № 916/2962/19	Позов: ТОВ Стройметаллсервис Відповідач: Усатівська сільська рада Сума стягнення – 3 597 799,44 грн	Витрати з проведення судової експертизи покласти: 1) за проведення експертизи з вирішення першого питання – на ТОВ «Стройметаллсервис»; 2) за проведення експертизи з вирішення другого питання – на Усатівську сільську раду
Судова будівельно-технічна експертиза. У справі питання: 1) Чи відповідають обсяги фактично виконаних робіт ТОВ «Стройметаллсервис» за договором під'яду № 30/11/2016 від 01.12.2016, укладеним між ТОВ «Стройметаллсервис» та Усатівською сільською радою Біляївського району Одеської області обсягам робіт, зазначеним у довідці про вартість будівельних робіт (а.с.65–66, т.1) та актах приймання виконаних будівельних робіт за квітень 2019 р. (а.с.67–93, т.1)? 2) Чи відповідають фактично виконані будівельні роботи ТОВ «Стройметаллсервис» за договором №30/11/2016 від 01.12.2016 р. та актах приймання виконаних будівельних робіт за квітень 2019 р. (а.с.67–93, т.1), проектній документації та вимогам нормативно-правових актів у галузі будівництва? Якщо не відповідають, то в чому полягають ці невідповідності?		
Господарські справи. Невиконання або неналежне виконання зобов'язань та купівлі-продажу; поставки товарів, робіт, послуг. Справа № 916/313/19	Позов: ТОВ «Промелектроніка» Відповідач: ДП «Одеський авіаційний завод». Сума стягнення – 11 573 278,82 грн. Зустрічний позов: ДП «Одеський авіаційний завод» Відповідач: ТОВ «Промелектроніка» Зобов'язання виконати умови договору та стягнення – 120 300,00 грн.	Витрати з проведення експертизи покласти на ДП «Одеський авіаційний завод».
Судова товарознавча експертиза. У справі поставлено питання: Для якої авіаційної техніки (військової чи цивільної) призначений об'єкт дослідження? Якщо для військової, то чи придатний цей об'єкт дослідження для ремонту військової техніки? Чи належить поставлений об'єкт дослідження до авіаційно-технічного майна 1-ї категорії згідно керівних документів Міністерства оборони України або інших керівних документів? І т. д.		
Господарські справи. Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин; про оскарження рішень загальних зборів учасників товариств, органів управління. Справа № 916/1910/19	Позов: Особа_1 (Адреса_1); Відповідач: ТзДВ «Чорноморгидробуд» Визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів	Витрати з проведення судової експертизи покласти на ОСОБА_1.
Судова економічна експертиза. У справі поставлено питання: 1) Чи підтверджується документально чистий фінансовий результат ТзДВ «Чорноморгидробуд» за 2018 р., вказаний у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2018 р. (а.с. 50–51, т.1) у рядку: код 2355 «Чистий фінансовий результат: збиток» у розмірі 8 113 тис. грн. Якщо не підтверджується, вказати документально підтверджений чистий фінансовий результат ТзДВ «Чорноморгидробуд» за 2018 р.		
Господарські справи. Невиконання або неналежне виконання зобов'язань та купівлі-продажу. Справа № 910/171515/19	Позов: ТОВ «Спецтехресурс» Відповідач: ТОВ «Клер Транс» повернення суми попередньої оплати у розмірі – 552 700, 80 грн.	Витрати з проведення експертизи покласти на позивача. У разі надходження від експертної установи рахунку на оплату, здійснити оплату вартості експертизи.
Судова експертиза. У справі поставлено питання: 1. Чи виконано підпис у: договорі поставки №хх від хх; специфікації №хх, зроблений в графі «Покупець»; видатковій накладній №РН-0000010 від хх; видатковій накладній №РН-0000011 від хх; видатковій накладній №РН-0000012 від хх; видатковій накладній №РН-0000013 від хх; видатковій накладній №РН-0000014 від хх, зроблений у графі «Отримав(ла)»; Акту звіряння взаєморозрахунків за період з хх по хх у графі «Від ТОВ «Спецтехресурс»; Особа_3 (особою, що була директором ТОВ «Спецтехресурс» на дату складання цих документів)? 2. Чи нанесено відтиск печатки у договорі поставки №хх від хх; специфікації №11/07/18-1, зроблений в графі «Покупець»; видатковій накладній №хх від хх; видатковій накладній №РН-0000011 від хх; видатковій накладній №РН-0000012 від хх; видатковій накладній №РН-0000013 від хх; видатковій накладній №РН-0000014 від хх, зроблений у графі «Отримав(ла)»; Акту звірки взаєморозрахунків за період з 01.07.2018 по 31.07.2018 р. у графі «Від ТОВ «Спецтехресурс» печаткою, експериментальні та вільні зразки відтисків якої надані для порівняльного дослідження? 3. Чи нанесено відтиск печатки в наданих документах однією і тією самою печаткою? 4. Чи нанесений відтиск печатки у той час, яким датовані документи?		
Господарські справи. Невиконання або неналежне виконання зобов'язань та надання послуг. Справа № 910/18625/19	Позов: ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання» Відповідач: ТОВ «ПРОПЕТИ ІНВЕСТ» Стягнення 452 227,25 грн,	Оплату витрат за проведення судової експертизи у справі покласти на позивача і запропонувати йому вирішити питання з експертною установою щодо сплати, у т. ч. шляхом попередньої оплати, сум за проведення судової експертизи.
Судова електротехнічна експертиза. У справі поставлено питання: Чи підтверджується факт спрацювання індикатора електромагнітного поля, вмонтованого в лічильник NIK 2303 LARPI заводський номер 7674529? Чи спрацював індикатор електромагнітного поля, вмонтований в лічильник NIK 2303 LARPI заводський номер 7674529, від впливу на нього електромагнітним полем? Чи мав факт втручання в роботу розрахункового засобу обліку NIK 2303 LARPI заводський номер 7674529, шляхом впливу на цей засіб обліку електромагнітним полем? Чи здатний змінити показники лічильника вплив на нього стороннього електромагнітного випромінювання частотної напруженості електромагнітного поля більше 10 В/м. Якщо так, то яким чином, на якій відстані та в який бік?		
Господарські справи Невиконання або неналежне виконання зобов'язань; надання послуг. Справа № 916/2891/18	Позов: КП «Міське капітальне будівництво» Відповідач: КП «Будова» Визнання угоди недійсною	Витрати по сплаті експертизи покласти на Колективне підприємство «Будова»
Судова технічна експертиза. На вирішення поставити наступне питання: чи відповідає відтиск печатки КП «Міське капітальне будівництво» на 2-х (двох) примірниках Угоди про зарахування зустрічних однорідних вимог від 10.10.2017 р. відтискам печатки КП «Міське капітальне будівництво», експериментальні зразки якої відібрані у судовому засіданні, та вільні зразки надані КП «Міське капітальне будівництво».		

(Закінчення таблиці 1)

Категорія справи, №	Суть справи	Сплата витрат на проведення експертизи
Господарські справи Невиконання або неналежне виконання зобов'язань; підряду. Справа № 904/6340/19	Позов: ТОВ «Фінансова компанія «Валекс-Інвест» Відповідач: ТОВ «БК»Будсистема» Стягнення заборгованості у розмірі 1 531 065,54 грн. за договором субпідряду	Оплату витрат по проведенню судової експертизи покласти на відповідача – ТОВ «БК»Будсистема», докази чого надати експерту.
Судова почеркознавча та технічна експертиза. У справі поставлено питання: Чи виконано підпис від імені ТОВ «БК»Будсистема» в Акті б/н приймання виконаних робіт за серпень 2018 року по Договору № 21 від хх директором ОСОБА_2? Чи виконано підпис від імені ТОВ «БК»Будсистема» в Довідці про вартість виконаних будівельних робіт та витрат за серпень 2018 року по Договору № 21 від хх директором ОСОБА_2? Чи виконаний підпис від імені ТОВ «БК»Будсистема» в Акті б/н приймання виконаних робіт за хх та Довідці про вартість виконаних будівельних робіт та витрат за хх по Договору № 21 від хх року директором ОСОБА_2.? Чи відповідає дата проставлення відбитки печатки (штампу), наявної в Акті б/н приймання виконаних робіт за серпень 2018 року за Договором № 21 від хх року, де Замовник – ТОВ «БК»Будсистема», Генпідрядник – КП «Кремінський Агрошляхбуд», даті виготовлення документа – хх року?		
Господарські справи Невиконання або неналежне виконання зобов'язань; купівлі-продажу Справа № 916/3021/19	Позов: ПП «Студія Ремонту «Синтез» Відповідач: ТОВ «Компанія В.К.С.» Стягнення – 74 044,39 грн.	Витрати за проведення експертизи покласти на позивача – ПП «Студія Ремонту «Синтез».
Судова почеркознавча експертиза. У справі поставлено питання: 1) Чи виконано підпис від імені ОСОБА_1 у видатковій накладній № ВС-0000349 від хх тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою? 2) Чи виконано підпис від імені ОСОБА_1 у видатковій накладній № ВС-0000350 від хх тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою? 3) Чи виконано підпис від імені керівника ПП «Студія Ремонту «Синтез» Ливонського Олександра Сергійовича у довіреності № 36 від хх тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою? 4) Чи виконано підпис від імені керівника ПП «Студія Ремонту «Синтез» Ливонського Олександра Сергійовича у довіреності № 37 від хх тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою?		

Джерело: узагальнено на підставі [17]

Таблиця 2

Судова практика в частині залишення позовної заяви без руху

Суть справи	Причина залишення позовної заяви без руху	Ухвала
Господарські справи. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема, договорів		
Справа № 918/928/19 Позивач: ТОВ «Тріанекс-Агро» Відповідач: ПП «Холдер Агро» Стягнення заборгованості у розмірі – 387 257,00 грн.	Під час розгляду позовної заяви та доданих до неї документів судом встановлено, що позивачем не долучено доказів сплати судового збору у розмірі, передбаченому Законом України «Про судовий збір» .	ТОВ «Тріанекс-Агро» у 10-денний строк із дня отримання даної ухвали усунути недоліки позовної заяви, а саме: надати суду докази сплати судового збору у розмірі – 6 421,00 грн.
Господарські справи. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема, договорів; Укладення договорів (правочинів); перевезення, транспортного експедирування		
Справа № 909/1383/19 Позивач: ТОВ «Транс-Захід» Відповідач: ПрАТ «Серпін-Ліс» Стягнення заборгованості в сумі 20 282, 00 грн.	Позивач, враховуючи предмет спору, мав сплатити за майнову вимогу судовий збір у розмірі – 1921,00 грн. Однак, доказів у підтвердження оплати судового збору не надано та до позову не долучено, відтак позивачем не представлено доказів сплати судового збору.	Надати ТОВ «Транс-Захід» 10-денний строк з дня вручення ухвали суду про залишення позовної заяви без руху для усунення таких недоліків: – подати суду докази сплати судового збору у встановленому порядку і розмірі; – надати суду письмово попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які позивач поніс і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи.
Господарські справи. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів; невиконання або неналежне виконання зобов'язань; оренди.		
Справа № 914/2768/19 Позивач 1: Управління майном спільної власності Львівської обласної ради. Позивач 2: Обласне КП Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» Відповідач: ТОВ «ДОМУСГРУП» Виселення із займаних приміщень. Стягнення – 26 046,49 грн.	Докази щодо вручення відповідної заяви (листа) відповідачу до позовної заяви не долучено, що не відповідає наведеному вище приписам стосовно надання доказів на підтвердження обставин, зазначених у позові. Первинні докази на підтвердження розрахунку заборгованості відповідача, зокрема, нарахування орендної плати з урахуванням визначеного договором розміру орендної плати, суми ПДВ та розміру інфляційних втрат. До позовної заяви додаються документи, які підтверджують сплату судового збору у встановленому порядку і розмірі, або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору. Перевіряючи зарахування судового збору, сплаченого позивачем 2 згідно з платіжним дорученням № 257 від 18.12.2019 р., судом встановлено, що в системі автоматизованого документообігу суду не знайдено підтверджень платежів з Казначейства.	Встановити Управлінню майном спільної власності Львівської обласної ради та Обласному комунальному підприємству Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» строк 10 днів з дня вручення даної ухвали для усунення недоліків позовної заяви у спосіб: – надання доказів на підтвердження зазначених у позовній заяві обставин щодо надіслання відповідачу претензій № 524 від 04.05.2018 р. та № 867 від 16.07.2018 р., заяви № 1158 від 16.07.2019 р.; – надання доказів сплати відповідачем орендних платежів, вказаних у довідці про заборгованість з орендної плати станом на 12.12.2019 р.; – надання обгрунтованого розрахунку суми, що стягується; – надання доказів зарахування до спеціального фонду Державного бюджету України судового збору, сплаченого Обласним комунальним підприємством Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» згідно з платіжним дорученням № 257 від 18.12.2019 р. у сумі – 1 921,00 грн.

Джерело: узагальнено на підставі [17]

пертизи, визначаються господарським судом. Такі витрати під час судового розгляду справи призначають зацікавленій стороні. Якщо судову експертизу з власної ініціативи призначить господарський суд, то витрати несе сторона, зазначена в ухвалі суду про призначення судової експертизи. Витрати, пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, на думку практиків, є найбільш законодавчо не врегульованими.

Особа, яка надала доказ на вимогу суду, має право вимагати виплати грошової компенсації витрат, пов'язаних із наданням такого доказу. Розмір такої грошової компенсації визначає суд на підставі поданих такою особою доказів здійснення відповідних витрат – договорів, рахунків та інших доказів. Зазначимо, що всі юридичні дії, починаючи з оплати судового збору за подання позову, й закінчуючи виконанням судового рішення – слід здійснювати послідовно та професійно, із залученням кваліфікованих та досвідчених юристів. Як свідчить судова практика, такі умови не завжди виконуються сторонами процесу, що супроводжується додатковими витратами (табл. 2).

Порядок розподілу судових витрат згідно з Господарським процесуальним кодексом наведено на рис. 2.

Організацію бухгалтерського обліку судових витрат наведено на рис. 3.

Сума адміністративних витрат у кінці звітного періоду буде відображена у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) за рядком 2130 «Адміністративні витрати», зменшуючи фінансовий результат суб'єкта господарювання. Нарахована сума компенсації рахунків (відшкодування) судового збору та витрат на проведення експертизи відображається в складі доходів іншої операційної діяльності за рядком 2120 «Інші операційні доходи».

Щодо впливу на показники податкової звітності, зазначимо:

– для підприємств на загальній системі оподаткування податковий облік судових витрат, а також суми їх відшкодування тотожні з даними бухгалтерського обліку. У разі, якщо підприємство виграло судовий процес, то фінансовий результат його діяльності буде зменшено на суму судових витрат та збільшено на суму їх відшкодування за рішенням суду. У відповідача, який програв господарський процес, сформується фінансовий результат: деякі судові витрати, що потрапили на субрахунок 92; витрати, що потрапили на субрахунок 949 як сума відшкодування, сплаченого за рішенням суду стороні, яка виграла справу. Тобто, судові витрати впливають на об'єкт

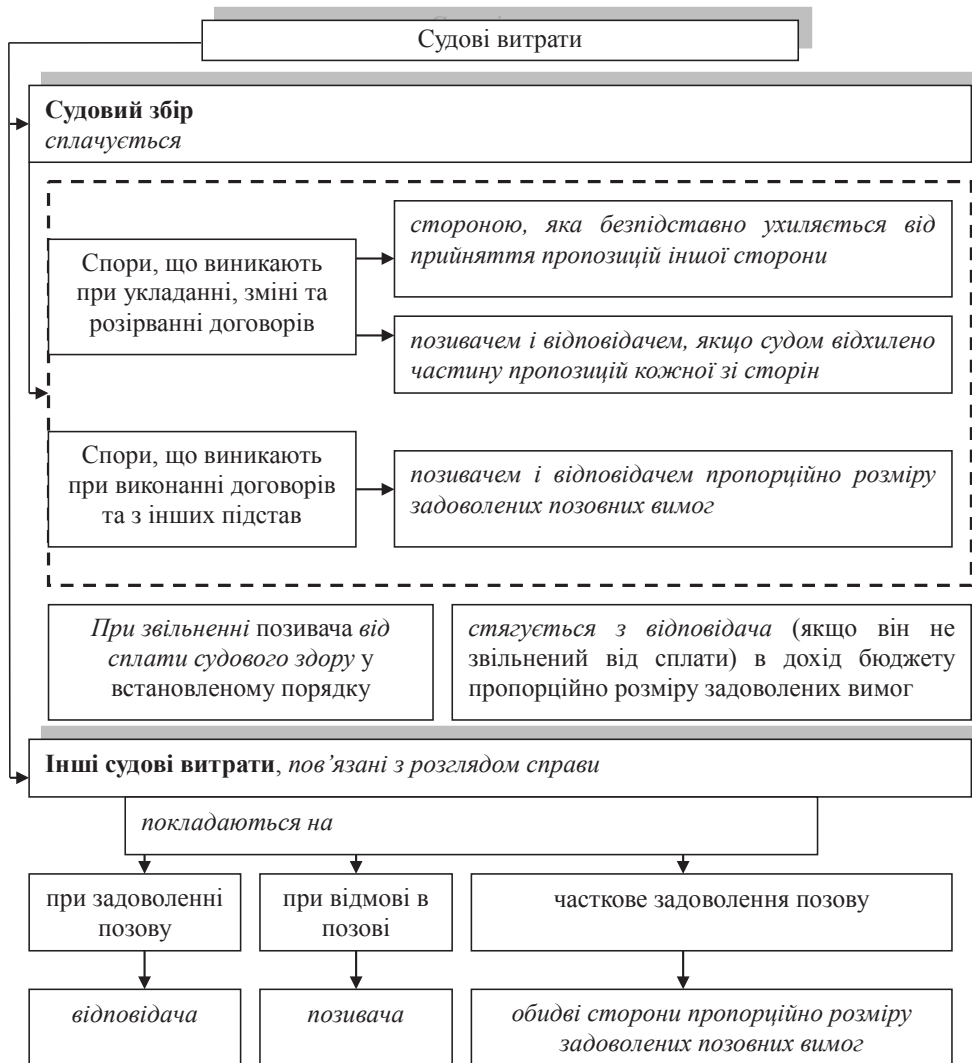

Рис. 2. Порядок розподілу судових витрат

Джерело: узагальнено на підставі [8]

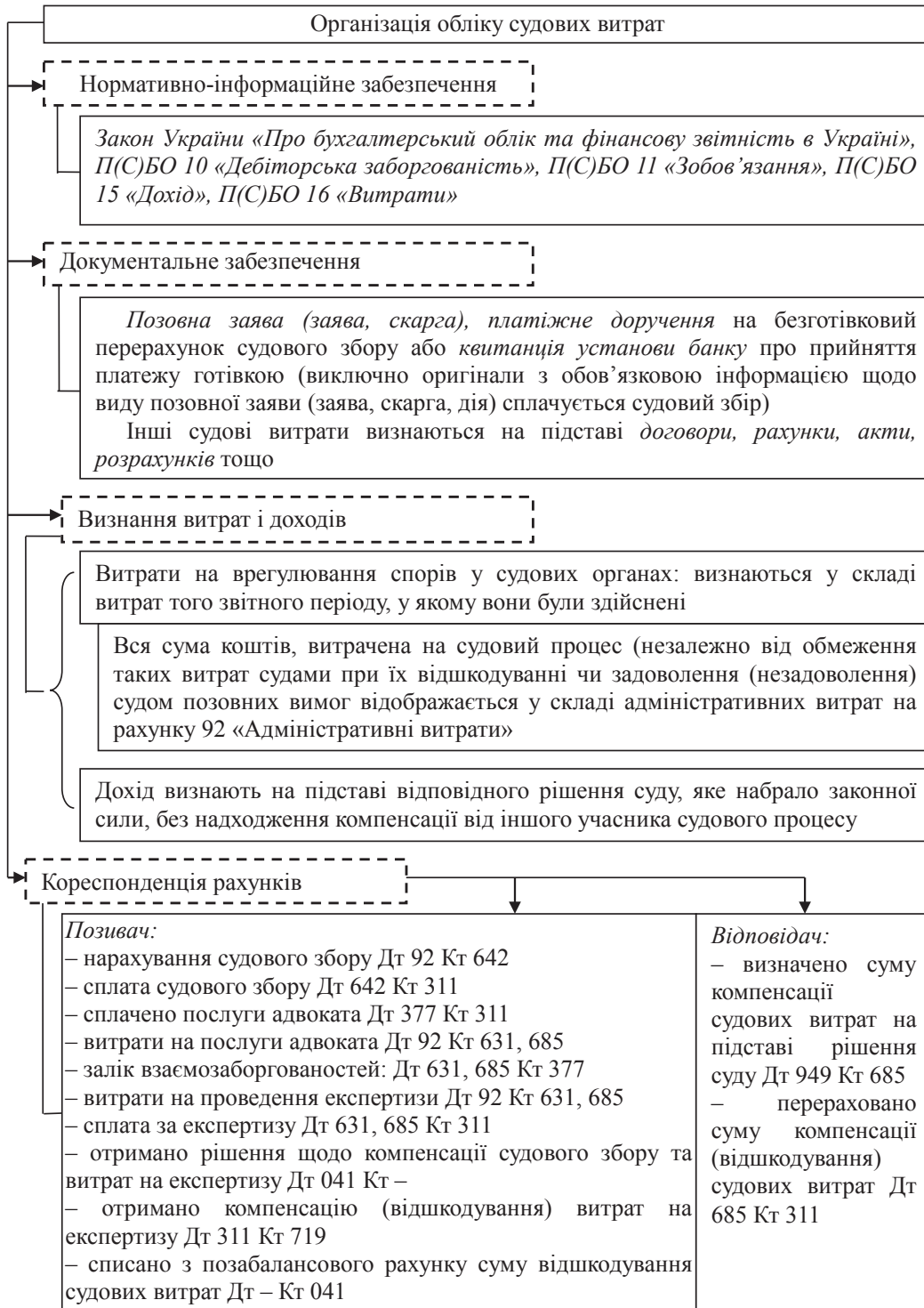

Рис. 3. Організація бухгалтерського обліку судових витрат

Джерело: узагальнено на підставі [13; 18; 19]

оподаткування податком на прибуток. Водночас, податківці у рішеннях суду (лист ДФСУ від 17.12.2015 р. № 27021/6/99-99-19-02-15, ГУ ДФС у Чернігівській області від 11.02.2016 р. № 482/10/25-01-15-02-09) притримуються думки щодо некоригування на суму судового збору. Розділ III ПКУ не передбачає також й коригувань на інші судові витрати, які, за рішенням суду, мають бути відшкодовані [19];

– якщо вартість послуг, наданих під час судового процесу, містить суми ПДВ, то позивач або

відповідач на підставі податкової накладної (ПН), зареєстрованої в ЄРПН, має право визнати податковий кредит; податкові зобов'язання не визнаються у процесі отримання грошових коштів як відшкодування судових витрат.

Висновки і пропозиції. Отже, в результаті дослідження встановлено:

1. Аналіз чинних норм у цій сфері та проаналізованої судової практики дає підстави рекомендувати суб'єктам господарювання перед зверненням до суду об'єктивно оцінювати свої шанси на пере-

могу в спорі для уникнення втрати не лише власних коштів, понесених у зв'язку з розглядом справи, а й відшкодування коштів, витрачених відповідачем.

2. Судові витрати не є збитками, їхня сума не входить до складу ціни позову та не може справлятися під виглядом збитків.

3. Облік судових витрат обліковується на рахунок 92 «Адміністративні витрати». При цьому до витрат потрапляє вся сума понесених судових витрат, незалежно від можливих обмежень щодо їх наступного відшкодування винуватцем і результату судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Т.С. Сутність та функції судових витрат у господарському процесі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право*. 2013. № 1062. Вип. 14. С. 201–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1062_14_51 (дата звернення 10.04.2020).
2. Притченко Р.С. Сплата судового збору: проблеми та реалії законодавчого забезпечення. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 149–152. URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/viewFile/4005/1461#page=> (дата звернення 10.04.2020).
3. Черемнов Д.В. Функції інституту судових витрат у цивільному процесі України з огляду на практику Європейського суду з прав людини. *Практика ЄСПЛ з питань цивільного процесуального права: матеріали круглого столу*. 2016. Одеса : Юридична література, с. 59–62. URL: <http://dspace.onu.edu.ua/bitstream/handle/11300/5439/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (дата звернення 10.04.2020).
4. Голубева Н.Ю. Судові витрати: значення та види. *Часопис цивілістики. Спецвипуск «Цивільний процес»*. Випуск 34. С. 11–16. URL: <http://chasycivil.onu.edu.ua/index.php/chc/article/view/165/53> (дата звернення 10.04.2020).
5. Устюшенко С.Е. Поняття та ознаки судових витрат у цивільному процесі. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 129–133. URL: http://pravouspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_1/24.pdf (дата звернення 10.04.2020).
6. Судові витрати – їх попередній розрахунок і розподіл між учасниками процесу. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/9395/130617> (дата звернення 10.04.2020).
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. № 2747–IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 10.04.2020).
8. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798–XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 10.04.2020).
9. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618–IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 10.04.2020).
10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 10.04.2020).
11. Світличний О.П. Господарський процес: підручник. К.: НУБіП України, 2016. 337 с.
12. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674–VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення 10.04.2020).
13. Адамович Н. Витрати на суд: обліковуємо правильно. *Податки та бухгалтерський облік*. 2015. № 86. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2015/october/issue-86/article-12727.html> (дата звернення 10.04.2020).
14. Вишиваний В. Види судових витрат у господарському процесі. *Все про бухгалтерський облік*. 2016. № 55. С. 5–7.
15. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038–XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 10.04.2020).
16. Сибірна Р. Сибірний А., Хомів О. Місце судової експертизи у господарському процесі. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13459/78.pdf> (дата звернення 10.04.2020).
17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 10.04.2020).
18. Облік судових витрат. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2019. № 115. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/9399/130654> (дата звернення 10.04.2020).
19. Рижикова О. Судові витрати: як відобразити в бухгалтерському та податковому обліку. *Все про бухгалтерський облік*. 2016. № 55. С. 12, 19–20.

References:

1. Kovalenko T.S. (2013). Sutnist' ta funktsii sudovikh vitrat u gospodars'komu protsesi [Essence and functions of legal costs in economic process]. *Visnik Kharkivs'kogo natsional'noho universitetu imeni V.N. Karazina. Seriya: Pravo*, no. 1062, vol. 14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1062_14_51 (accessed 10.04.2020).
2. Prytchenko R.S. (2016) Splaty sudovogo zboru: problemi ta realii zakonodavchogo zabezpechennya [Payment of the court fee: the problems and realities of the legislation support]. *Pravova derzhava*, no. 21, pp. 149–152. Available at: <http://pd.onu.edu.ua/issue/viewFile/4005/1461#page=> (accessed 10.04.2020).
3. Cheremnov D.V. (2016). Funktsii institutu sudovikh vitrat u tsivil'nomu protsesi Ukraini z oglyadu na praktiku Evropeys'kogo sudu z prav lyudini [Functions of the Institute of Legal Costs in the Civil Procedure of Ukraine on the base of the Practice of the European Court of Human Rights]. *Praktika ESPL z pitan' tsivil'nogo protsesual'nogo prava: materialy kruglogo stolu*. Odesa: Yuridichna literatura, s. 59–62. Available at: <http://dspace.onu.edu.ua/bitstream/handle/11300/5439/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1> (accessed 10.04.2020).
4. Holubieva N.Yu. Sudovi vitrati: znachennya ta vidi [The court costs: values and types]. *Chasopis tsivilistiki. Spetsvypusk «Tsivil'niy protses»*. Spec. vol. "Civil proceeding", vol. 34, pp. 11–16. Available at: <http://chasycivil.onu.edu.ua/index.php/chc/article/view/165/53> (accessed 10.04.2020).
5. Ustyushenko S.E. (2019). Ponyattya ta oznaki sudovikh vitrat u tsivil'nomu protsesi [The concept and features of legal costs in the civil process]. *Pravo i suspilstvo*, no. 3, pp. 129–133. Available at: http://pravouspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_1/24.pdf (accessed 10.04.2020).
6. Sudovi vitrati – ikh poperedniy rozrakhunok i rozpodil mizh uchastnikami protsesu [The costs expenses – their preliminary calculation and distribution between participants of the court proceeding]. Available at: <https://interbuh.com.ua/en/documents/ib/9395/130617> (accessed 10.04.2020).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2005). *Kodeks administrativnogo sudochinstva Ukraini* [Code of Administrative Procedures of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (accessed 10.04.2020).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (1991). *Gospodars'kiy protsesual'niy kodeks Ukraini* [Economic Proceeding Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (accessed 10.04.2020).
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2004). *Tsivil'niy protsesual'niy kodeks Ukraini* [Civil Proceeding Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (accessed 10.04.2020).
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2012). *Kriminal'niy protsesual'niy kodeks Ukraini* [Criminal Proceeding Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (accessed 10.04.2020).
11. Svitlychnyy O.P. (2016). *Gospodars'kiy protses* [The economic process]. K.: NUBiP. (in Ukrainian)

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2011). *Pro sudoviy zbir: Zakon Ukraïni* [About Court Fees: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (accessed 10.04.2020).
13. Adamovych N. (2015). Vitraty na sud: oblikovuemo pravil'no [The costs of court: we count correctly]. *Podatki ta bukhgalters'kiy oblik*, no. 86. Available at: <https://i.factor.ua/eng/journals/nibu/2015/october/issue-86/article-12727.html> (accessed 10.04.2020).
14. Vishivaniy V. (2016). Vidi sudovikh vitrat u gospodars'komu protsesi [Types of legal costs in the economic process]. *Vse pro bukhgalters'kiy oblik*, no. 55, pp. 5–7.
15. Verkhovna Rada of Ukraine (1994). *Pro sudovu ekspertizu: Zakon Ukraïni* [About the Forensic Examination: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (accessed 10.04.2020).
16. Sybirna R., Sybirnyi A., Khomiv O. (2018). Mistse sudovoi ekspertizi u gospodars'komu protsesi [The place of forensic expertise in the economic process]. Available at: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13459/78.pdf> (accessed 10.04.2020).
17. Ediniy derzhavnyi reestr sudovikh rishen' [Single State Register of Judgments]. Available at: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (accessed 10.04.2020).
18. The interactive accounting (2019). Oblik sudovikh vitrat [Accounting for court costs]. *Interaktivna bukhgalteriya*, no. 115. Available at: <https://interbuh.com.ua/en/documents/ib/9399/130654> (accessed 10.04.2020).
19. Ryzhykova O. (2016). Sudovi vitraty: yak vidobraziti v bukhgalters'komu ta podatkovomu obliku [Court costs: how to reflect them in accounting and tax accounting]. *Vse pro bukhgalters'kiy oblik*, no. 55, pp. 12, 19–20.

Лега О. В.

Яловега Л. В.

Прийдак Т. Б.

Полтавская государственная аграрная академия

СУДЕБНЫЕ РАСХОДЫ В ХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОЦЕССЕ: УЧЕТНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы состава судебных расходов в административных, хозяйственных, гражданских и уголовных процессах. Сосредоточено внимание на составляющих судебных расходов при решении хозяйственных споров (расходы: на профессиональную юридическую помощь; связанные с привлечением свидетелей, специалистов, переводчиков, экспертов и проведением экспертизы, с истребованием доказательств, проведением осмотра доказательств по их местонахождению, обеспечением доказательств, с совершением других процессуальных действий, необходимых для рассмотрения дела или подготовки к его рассмотрению). Обобщена судебная практика по назначению судебных экспертиз и возмещению расходов на ее проведение. Рассмотрены вопросы распределения судебных расходов, порядок отражения в бухгалтерском учете и влияние расходов на судебный процесс на показатели данных налоговой отчетности.

Ключевые слова: судебные расходы, хозяйственный процесс, судебный сбор, расходы, заявление, учет, процесс.

Leha Olha

Yaloveha Liudmyla

Pryidak Tetiana

Poltava State Agrarian Academy

THE COURT COSTS IN ECONOMIC PROCESSES: THE ACCOUNTING ASPECT

Summary

In the process of functioning every enterprise maintains relationships with a large number of partners. These connections regulates by terms of signed contracts. In today's business environment it is necessary approach to contractual and partnership relations with contractors quite clearly and carefully. Quite often there are situations related to violation in the sphere of economic relations (improper providence of contracts, untimely delivery of goods or providence of works, services and issues related to the quality of these goods, works, services, etc.). The claimant and the defendant are subjects of disputable material economic legal relationship. But decisions of the economical court are base on the one side's litigious right and another side's duties before the decision about their rights and duties is not made yet. The court processes for the both sides connected with the court costs. Theoretical issues of court costs in the administrative, economical, civil and criminal proceedings are researched in the article. It was paid great attention to the court cost's elements such as costs for the competent legal assistance, involving of witnesses, specialists, translators, experts and expertise, requiring evidences, reviewing evidence at their location, providing evidence; committing other procedural steps necessary to hear the case or prepare for trial. It is generalized the court practice in assigned examinations and reimbursement of expenses for its conduct. Nowadays, in the economic process in Ukraine, the use of judicial expertise is most commonly practiced. These expertise include: examination of documents on financial and credit operations and economic activity of economic entities, objects of intellectual property (industrial designs, inventions, utility models, signs for goods and services, company names, etc.), quality of goods and works performed (commodity, automotive, construction and technical expertise, etc.). The reflection in business and tax accounting of court fees and other legal costs are relevant, as for claimants, and defendants. Therefore a question of distribution of court costs, a reflection order in accounting also influence of expenses on trial on indicators of data of tax reports is the main purpose of this article.

Keywords: court costs, economic process, court fee, proceeding, an application, expenses.